

PANDEMİ SÜRECİNİN LİSE ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNDEKİ PSİKOSOSYAL ETKİLERİNİN İNCELENMESİ¹

ÖZ

Organizmanın doğum öncesinden başlayıp tüm yaşam boyunca fizyolojik, sosyal, zihinsel, duygusal ve cinsel açıdan kalıtsal özellikler ve çevre etkileşimi sonucu sürekli ilerleme olarak anlaşılan gelişimin en hızlı yaşandığı dönemlerden birisi olarak lise öğrencilerinin içinde bulunduğu ergenlik dönemini göstermek mümkündür. Fizyolojik ve psikososyal anlamda bir kabuk değiştirme olarak sembolize edilen ve bireyin toplumda saygınlık kazanma ve kimlik inşa etme sürecini kapsayan ergenlik dönemi, çok zıt duyguların aynı anda yaşanmasına olanak sağlayan ve buna bağlı olarak stres, kaygı, depresyon gibi psikososyal problemlerle yüzleşme ve de intihar eğilimi gibi psikopatolojik riskler barındıran son derece kırılgan yapıya sahiptir. Organizmayı bir bütün olarak değiştirme ve dönüştürme potansiyeline sahip karakteristik özellikleriyle ergenlik dönemi, psikolojik sağlık açısından da son derece önemli görülmekte ve kişinin tüm yaşamındaki mutluluğuna referans olarak algılanabilecek bir değer taşımaktadır. Dolayısıyla bu dönemde yaşanması muhtemel psikososyal bir problemin olumsuz yansımalarının tonunu ve etki sınırlarını öngörebilmek neredeyse imkansızdır. Bu bağlamda araştırmamız bireysel, toplumsal ve küresel boyutlu travmatik bir süreç olarak sembolize edebileceğimiz pandemi sürecinin ergenlik dönemi içinde bulunan lise öğrencileri üzerindeki psikososyal etkilerini çeşitli demografik değişkenler açısından araştırma amacı taşımaktadır. Araştırma örneklemini, interaktif olarak düzenlediğimiz ankete seçkisiz katılan 102 (%56,67) kız ve 78 (%43,33) erkek olmak üzere toplam 180 lise öğrencisi oluşturmaktadır. “Kişisel bilgi formu” ile lise öğrencilerinin pandemi sürecindeki psikososyal düzeylerini belirlemeye yönelik oluşturduğumuz “Pandemi anketi” kullanılarak elde edilen verilerin SPSS programında frekans, standart sapma, aritmetik ortalama, Ki Kare test işlemleri anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ kabul edilerek uygulanmış ve “Cinsiyet, sınıf, ekonomik durum, anne ve baba eğitim düzeyi” olarak belirlenen demografik değişkenlerin pandemi sürecinin etki boyutunun şekillenmesinde önemli unsurlar olduğu ve yine bu değişkenlerin istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklara kaynaklık ettiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din psikolojisi, Pandemi, Gelişim, Ergenlik, Lise.

INVESTIGATION OF PSYCHOSOCIAL IMPACTS OF THE PANDEMIC PROCESS ON HIGH SCHOOL STUDENTS

ABSTRACT

It is possible to show the adolescence period of high school students as one of the fastest developments in the organism starting from prenatal period, which is defined as continuous progress as a result of physiological, social, mental, emotional and sexual here dietary characteristic sand environmental interaction throughout life. Adolescence, which is symbolized as a physiological and psychosocial change of skin and involves the process of gaining respectability and identity building in the society, enabling very opposite emotions to be experienced at the same time, and consequently confronting psychosocial problems such as stress, anxiety, depression and suicidal tendency. It is an extremely fragile period with psychopathological risks.

With its characteristic features that have the potential to change and transform the organism as a whole, adolescence is also considered extremely important in terms of psychological health and has a value that can be perceived as a reference to one's happiness in all life. Therefore, it is almost impossible to predict the tone and impact limits of negative reflections of a psychosocial problem that may occur in this period. In this context, our research aims to investigate the psychosocial effects of the pandemic process, which we can symbolize as an individual, social and global traumatic process, in high school students in terms of various demographic variables. The sample of the research consists of a total of 180 high school students, 102 (56.67%) girl sand 78 (43.33%) boys participating randomly in the survey we organized interactively. The data obtained by using the "Personal Information Form" using the "Pandemic Questionnaire", which we created to determine the psychosocial levels of highschool students in the pandemic process, was applied in the SPSS program by accepting frequency, standard deviation, arithmetic mean, Chi-square test procedures significance level $p < 0.05$ and "Gender, class It has been determined that demographic variables determined as "economic status, education level of mother and father" are important factors in shaping the effect size of the pandemic process and these variables are also caused by statistically significant differences.

Keywords: Religious psychology, Pandemic, Development, Adolescence Page, High school.

¹ Bu makale 17-19 Ağustos 2020 tarihlerinde Tokyo'da düzenlenen 2. Uluslararası Çağdaş Bilimsel Çalışmalar Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuş ve makale özeti kongre bildiri özet kitabında yayınlanmıştır

1. GİRİŞ

İnsan organizması, gelişimi doğum öncesi başlayan ve psikososyal dünyası kalımsal özellikleri ile çevresel etkileşiminin bir sonucu olarak şekillenen bir varlıktır (Akın,2014). Gelişim; fizyolojik, psikolojik, sosyal, zihinsel, bilişsel, dilsel, cinsel, dini ve ahlaki alanları kapsayan çok geniş anlam yelpazesine sahip bir kavramdır (Santrock,2009). Tüm bu süreçler; doğum öncesi, ilk ve son çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık olmak üzere çeşitli evreler halinde kategorize edilmektedir (Onur,2014). Her dönemin kendi karakteristik özellikleri, bireyin çok boyutlu yapısı üzerinde çeşitli tonlarda kendini hissettirir. Bu dönemler içerisinde organizmanın bedensel ve psikososyal değişiminde tetikleyici olması, duygu ve düşünce dünyasının şekillenmesinde de merkezi rol oynaması yönüyle ergenlik döneminin daha ön plana çıktığı ve bu süreçlerde daha baskın bir şekilde kendini hissettirdiği (Yavuzer,2013) kabul edilebilir.

Sosyoloji, psikoloji, felsefe, teoloji, antropoloji ve biyoloji alanlarında karşılığı bulunan çok boyutlu bir anlam şemasına sahip ergenlik (Çivilidağ,2013), çocukluğun sonu ve yetişkinlik çağıın ilk evresi olarak ifade edilen; bireyin zihinsel, fizyolojik ve cinsel olgunlaşma yaşadığı bir gelişim evresidir. Bu dönem, kimlik ve kişilik arayışının bir yansıması olarak sahip olunan psikososyal ve duygusal yapıdaki kırılmalardan dolayı "kargaşa dönemi" kavramıyla sembolize edilmektedir (Cloutier,1994). Bu dönem, fizyolojik ve psikolojik anlamda yaşanan değişim ve dönüşümün bir uzantısı olarak bireyin iç dünyasında çelişkilerle en yoğun şekilde yüzleştiği bir dönem olarak karşılık bulur (Koç,2004). Bundan dolayı bu dönemde yaşanması muhtemel bir problemin fizyolojik, psikolojik ve sosyal yaşantıda olumsuz yansımaları kaynaklık etmesi kuvvetli bir olasılık olarak karşımızda durmaktadır. Bu yönüyle ergenlik döneminin sağlıklı bir süreç içerisinde tamamlanabilmesi, tüm yaşantıyı kapsayan nitelikte psikososyal sağlık açısından referans niteliğindedir (Cole ve Morgan, 2001).

Yapılan araştırmalarda ergenlik dönemi ile depresyon (Ergül,2003), kuraldışı davranış eğilimi (Apaydınlı,2010), psikolojik sağlık (Gürsu,2011), öznel iyi oluş (Morsünbül,2011), şiddet ve saldırganlık (Donat Bacı,2011; Yakut,2012), yalan tutumu (Uzun,2011), intihar eğilimi (Ellevli,2012), sosyal medya bağımlılığı (Kusay,2013), duygusal istismar (Özyurt,2016), dindarlık ve hayatın anlamı (Kuruçay,2019), siber zorbalık (Gök,2019), umutsuzluk (Akçay,2019) gibi konuların ilişkilendirilmesi ve ergenlik döneminin olumsuz duygu durumları için yatkınlık olasılığını yükseltici bir etken olarak konumlandırılması, bu dönemin insan hayatı açısından önemini en somut göstergesidir.

Ergenlik döneminin insanın psikososyal dünyası üzerinde son derece baskın bir yönünün olduğu öngörüsünden hareketle, son zamanlarda tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de etki tonunu ve şiddetini her geçen gün artıran ve pandemi (küresel salgın) olarak ilan edilen kovid 19 adlı salgının (World Health Organization, 2020) psikolojik anlamda oluşturduğu kaotik atmosferin, ergenlerin psikososyal dünyaları üzerinde nasıl bir etki bıraktığının anlamlandırılması, ergenlik sürecinin sağlıklı bir şekilde tamamlanabilmesi açısından son derece önemli görülmektedir. Çünkü ergenlik döneminin sağlıklı bir şekilde tamamlanabilmesi, bireyin yetişkinlik ve yaşlılık dönemindeki duygu, düşünce ve psikolojik yapısında olumlu karşılık bulacak bir potansiyel barındırmaktadır. Bu bağlamda araştırmamız, ergenlik dönemi içerisinde bulunan lise öğrencilerinin pandemi süreciyle ilişki durumlarını ve pandemi sürecinin onları ne yönde ve ne düzeyde etkilediğini incelenme amacı taşımaktadır. Bu amacı taşıyan araştırmamızın, Kovid 19 salgını ve ergenlik dönemi literatürüne katkı sağlaması beklenen verileri önemli görülmektedir.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

İnsanın psikososyal dünyasının şekillenmesinde son derece önemli görülen ergenlik dönemi içerisinde bulunan lise öğrencilerinin duygu, düşünce, davranış boyutları üzerinde pandemi sürecinin etki düzeyini tespit etme amacı taşıyan araştırmamızda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1- Cinsiyet değişkeni, pandemi sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmakta mıdır?
- 2- Sınıf değişkeni, pandemi sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmakta mıdır?
- 3- Ekonomik durum değişkeni, pandemi sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmakta mıdır?
- 4- Kardeş sayısı değişkeni, pandemi sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmakta mıdır?
- 5- Baba eğitim düzeyi değişkeni, pandemi sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmakta mıdır?
- 6- Anne eğitim düzeyi değişkeni, pandemi sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmakta mıdır?

- 7- Baba mesleği değişkeni pandemi, sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmakta mıdır?
 8- Anne mesleği değişkeni pandemi, sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmakta mıdır?
 9- Örneklemin pandemi anket verilerine göre genel ortalama düzeyleri nedir?
 10- Örneklemin pandemi anketi maddelerinin ortalama düzeyleri nedir?

3. YÖNTEM

Araştırmamız 2019-2020 bahar döneminde pandemi sürecinin lise öğrencileri üzerindeki etkisini çeşitli değişkenler açısından belirlemeye yönelik Google form linki üzerinden interaktif olarak 180 lise öğrencisine uygulanan anket çalışmasıdır. Araştırmanın değişkenleri “cinsiyet, sınıf, ekonomik durum, kardeş sayısı, babanın eğitim düzeyi, annenin eğitim düzeyi, babanın mesleği, annenin mesleği” olarak belirlenmiştir. Ancak bu değişkenlerden pandemi maddeleri üzerinde anlamlı fark oluşturmayan “kardeş sayısı ve baba mesleği” değişkenleri ile gruplar arası oran farkından dolayı anne mesleği değişkeni değerlendirilmemiştir.

4. ARAŞTIRMA GRUBUNUN ÖZELLİKLERİ

180 kişiden oluşan ve seçkisiz olarak seçilen örneklemin yüzdeler dağılımları şu şekildedir:

Tablo 1. Cinsiyete Göre Dağılım

Cinsiyet	f	%
Kız	102	56,7
Erkek	78	43,3
Toplam	180	100,0

Tablo 1 incelendiğinde kız öğrencilerin katılım oranı erkek öğrencilerden fazladır.

Tablo 2. Sınıf Düzeyine Göre Dağılım

Sınıf	f	%
9. sınıf	41	22,8
10. sınıf	44	24,4
11. sınıf	38	21,1
12. sınıf	57	31,7
Toplam	180	100,0

Tablo 2'ye göre en yüksek katılım oranına 12. sınıf öğrencilerinin, en düşük katılım oranına 11. sınıf öğrencilerinin sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Kardeş Sayısına Göre Dağılım

Kardeş Sayısı	f	%
Yok	8	4,4
1 kardeş	46	25,6
2 kardeş	57	31,7
3 ve üzeri kardeş	69	38,3
Toplam	180	100,0

Tablo 3 incelendiğinde; kardeş sayısı değişkenine göre, kardeş sayısı 3 ve daha fazla olan öğrencilerin katılım oranının en yüksek, kardeşi olmayan öğrencilerin ise en düşük orana sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4: Ailenin Ekonomik Durumuna Göre Dağılım

Ekonomik Durum Hakkındaki Düşünce	f	%
Düşük	23	12,8
Orta Düzey	147	81,7
Yüksek	10	5,5
Toplam	180	100,0

Tablo 4'te ailenin ekonomik durumu değişkenine göre; ekonomik durumu orta düzey olan öğrencilerin katılım oranı daha fazladır.

Tablo 5. Baba Eğitim Düzeyine Göre Dağılım

Baba Eğitim Düzeyi	f	%
İlkokul	54	30
Ortaokul	33	18,3
Lise	70	38,9
Üniversite	23	12,8
Toplam	180	100,0

Tablo 5’te baba eğitim durumu değişkenine göre; babası lise mezunu olan öğrencilerin oranının en yüksek, babası üniversite mezunu olan öğrencilerin oranının ise en düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Anne Eğitim Düzeyine Göre Dağılım

Anne Eğitim Düzeyi	f	%
İlkokul	68	37,8
Ortaokul	57	31,6
Lise	41	22,8
Üniversite	14	7,8
Toplam	180	100,0

Tablo 6’da anne eğitim durumu değişkenine göre; annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin oranının en yüksek, annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin oranının ise en düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Baba Mesleğine Göre Dağılım

Baba Mesleği	f	%
Çiftçi	19	10,6
Esnaf	34	18,9
İşçi	51	28,3
Memur	17	9,4
Eğitimci	12	6,7
Bunların Dışında	47	26,1
Toplam	180	100,0

Tablo 7’de baba mesleği değişkenine göre; en yüksek orana babası işçi olan öğrencilerin, en düşük orana da babası eğitimci olan öğrencilerin sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 8: Anne Mesleğine Göre Dağılım

Anne Mesleği	f	%
Ev hanımı	160	88,9
Memur	3	1,7
İşçi	7	3,9
Eğitimci	5	2,8
Esnaf	3	1,6
Bunların Dışında	2	1,1
Toplam	180	100,0

Tablo 8’de anne mesleği değişkenine göre, araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun annesinin ev hanımı olduğu görülmektedir. Anne mesleği grupları arasında çok yüksek düzeyde oran farkı olması ve bu frakın sağlıklı bir değerlendirmeye imkan vermeyeceği düşünülerek bu değişken verileri istatistiksel açıdan yorumlanmamıştır.

5. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırma verileri örnekleme uygulanan “Kişisel Bilgi Formu” ile “Pandemi Anketi” uygulanarak elde edilmiştir.

5.1. Kişisel Bilgi Formu

Bu form kullanılarak katılımcıların demografik özellikleri “cinsiyet, sınıf, kardeş sayısı, ekonomik durum, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba mesleği, anne mesleği” ile ilgili bilgiler toplanmıştır.

5.2. Pandemi (Salgın) Anketi

Anket örneklemin pandemi sürecindeki psikososyal anlamda durumunu belirlemeye yönelik 14 sorudan oluşmaktadır. Sorulara “artar, değişmez, azalır” olarak verilen cevaplar sırasıyla “3-2-1” şeklinde puanlanmıştır. Anketten en düşük 14; en yüksek 42 puan alınabilir. Alınan yüksek puan pandemi sürecinden daha çok etkilenildiğini ve psiko-sosyal anlamda taşınan risk oranını göstermektedir. Anketin güvenilirliğine yönelik yaptığımız güvenilirlik testi sonucunda anketin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .73 olarak bulunmuştur. Bu katsayı değeri “0 - 40: güvenilir değil 40 - 60: düşük güvenilirlik, 60 - 80: oldukça güvenilir, 80 - 100: yüksek derecede güvenilir” (Özdamar, 2002) aralığına göre anketin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir.

6. İSTATİSTİKSEL ANALİZ

SPSS programı kullanılarak yapılan analizlerde frekans, standart sapma, aritmetik ortalama; faktörler arasındaki ilişkiler Ki-Kare test işlemleri anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ kabul edilerek uygulanmıştır. Anket

maddeleri üzerinde fark oluşturmayan “kardeş sayısı ve baba mesleği” değişkenleri ile gruplar arası yüksek oran farkı olması nedeniyle anne mesleği değişkeni değerlendirilmemiştir.

7. BULGULAR

Lise öğrencilerinin demografik özelliklerinin pandemi sürecindeki etkilerini incelemeye yönelik olarak yapılan araştırma bulgularına göre Ki-Kare analizi sonucunda (%5 hata payına göre) sadece anlamlı sonuçlar tablolar halinde gösterilmiştir.

Bölümde katılımcılara uygulanan “Pandemi Anketi” üzerinde anlamlı fark oluşturan değişkenlerinden elde edilen verilerle ilgili istatistiksel işlemlere ve bu işlemler sonucu tespit edilen bulgularla ilgili yorumlara yer verilmiştir.

1. Araştırmanın birinci sorusu “Cinsiyet değişkeni, pandemi sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmaktadır mıdır?” şeklindedir.

Cinsiyetin pandemi sürecindeki etkilerini ölçmeye yönelik olarak yapılan analiz sonucunda “hastalanma kaygısı ve korkusu yaşama, çevrimiçi (online) derslerde öğrenme düzeyi, kişisel bakım ve temizliğe dikkat etme düzeyi, kurallara uyma ve uymayanları uyarma, aile üyelerinizle (anne, baba, kardeş) sorun yaşama sıklığı ve okula gitme isteği” konularıyla ilgili sorularda anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Pandemi sürecinde “Hastalanma kaygısı ve korkusu yaşama, kişisel bakım ve temizliğe dikkat etme, kurallara uyma ve uymayanları uyarma, aile üleriyle (anne, baba, kardeş) sorun yaşama sıklığı ve okula gitme isteği” konularında “arttı” seçeneği üzerinden, “çevrimiçi (online) derslerde öğrenme düzeyi” konusunda da “azaldı” seçeneği üzerinden, “Allah’ı anma, dua etme, dini ritüelleri yerine getirme ve manevi duygularda değişim” konularında “arttı” seçeneği üzerinden kızların anlamlı fark oluşturdıkları görülmektedir.

Tablo 9: Pandemi (Salgın) sürecinde kendiniz ve aileniz için hastalanma kaygınız ve korkunuz öncesine göre nasıl değişti?

1.Cinsiyet		Azaldı	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamlı Fark (p<0.05)
Kız	Sayı	4	18	80	102	Ki-Kare: 8,169 P: 0,017
	%	4,0%	17,6%	78,4%	100,0%	
Erkek	Sayı	4	26	48	78	
	%	5,3%	33,7%	61,1%	100,0%	
Toplam	Sayı	8	44	128	180	
	%	4,5%	24,4%	71,1%	100,0%	

Tablo 10: Pandemi (Salgın) sürecinde çevrimiçi (online) derslerde öğrenme düzeyinizin salgın öncesi sınıf ortamına göre nasıl değişti?

2.Cinsiyet		Azaldı	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamlı Fark (p<0.05)
Kız	Sayı	61	32	9	102	Ki-Kare:10,025 P: 0,017
	%	59,9%	31,3%	8,8%	100,0%	
Erkek	Sayı	30	35	13	78	
	%	38,5%	44,8%	16,7%	100,0%	
Toplam	Sayı	91	67	22	180	
	%	50,5%	37,2%	12,3%	100,0%	

Tablo 11: Pandemi (Salgın) sürecinde kişisel bakım ve temizliğe dikkat etme düzeyinizin salgın öncesine göre nasıl değişti?

3.Cinsiyet		Azaldı	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamlı Fark (p<0.05)
Kız	Sayı	0	15	87	102	Ki-Kare: 7,177 P: 0,028
	%	0,0%	14,6%	85,4%	100,0%	
Erkek	Sayı	3	18	57	78	
	%	3,8%	23,1%	73,1%	100,0%	
Toplam	Sayı	3	33	144	180	
	%	1,7%	18,3%	80%	100,0%	

Tablo 12: Pandemi (Salgın) sürecinde kurallara uyma ve uymayanları uyarma durumunuz salgın öncesine göre nasıl değişti?

4.Cinsiyet		Azaldı	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamlı Fark (p<0.05)
Kız	Sayı	23	25	54	102	Ki-Kare:12,068 P: 0,002
	%	22,5%	24,5%	53%	100,0%	
Erkek	Sayı	7	32	39	78	
	%	8,9%	41,1%	50%	100,0%	
Toplam	Sayı	30	57	93	180	
	%	16,7%	31,7%	51,6%	100,0%	

Tablo 13: Pandemi (Salgın) sürecinde aile üyelerinizle (anne, baba, kardeş) sorun yaşama sıklığınız salgın öncesine göre nasıl değişti?

5.Cinsiyet		Azaldı	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamli Fark (p<0.05)
Kız	Sayı	15	42	45	102	Ki-Kare: 7,193 P: 0,027
	%	15,2%	40,8%	44,0%	100,0%	
Erkek	Sayı	9	46	23	78	
	%	11,5%	59%	29,5%	100,0%	
Toplam	Sayı	24	88	68	180	
	%	13,3%	48,9%	37,8%	100,0%	

Tablo 14: Pandemi (Salgın) sürecinde okula gitme isteğiniz salgın öncesine göre nasıl değişti?

6.Cinsiyet		Azaldı	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamli Fark (p<0.05)
Kız	Sayı	10	13	79	102	Ki-Kare:12,984 P: 0,002
	%	9,8%	12,7%	77,5%	100,0%	
Erkek	Sayı	14	21	43	78	
	%	18%	26,9%	55,1%	100,0%	
Toplam	Sayı	24	34	122	180	
	%	13,3%	18,9%	67,8%	100,0%	

Tablo 15: Pandemi (Salgın) sürecinde Allah'ı anma, dua etme, dini ritüelleri yerine getirme ve manevi duygularınızda pandemi öncesine göre nasıl bir değişim oldu?

7.Cinsiyet		Azaldı	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamli Fark (p<0.05)
Kız	Sayı	5	12	85	102	Ki-Kare: 7,961 P: 0,033
	%	4,90%	11,8%	83,3%	100,0%	
Erkek	Sayı	11	23	44	78	
	%	14,1%	29,5%	56,4%	100,0%	
Toplam	Sayı	16	35	129	180	
	%	8,9%	19,4%	71,7%	100,0%	

2. Araştırmanın ikinci sorusu “Sınıf değişkeni, pandemi sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmaktadır mıdır?” şeklindedir.

Sınıf değişkeninin pandemi sürecindeki etkilerini ölçmeye yönelik olarak yapılan analiz sonucunda “tablet, telefon, bilgisayar vb. meşguliyet durumu, çevrimiçi (online) derslerde duygu, düşünce ve sorularınızı ifade etme, kişisel bakım ve temizliğe dikkat etme, ailenizle birlikte zaman geçirme (etkinlik yapma, oyun oynama vb.)durumu, kurallara uyma ve uymayanları uyarma durumu, aile üyelerinizle (anne, baba, kardeş) sorun yaşama sıklığı” konularıyla ilgili sorularda anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Oluşan anlamlı fark “tablet, telefon, bilgisayar vb. meşguliyet durumu”na göre arttı seçeneği üzerinden 11. Sınıflarda daha yüksek oranda; çevrimiçi (online) derslerde duygu, düşünce ve sorularınızı ifade etme durumu”na göre değişmedi seçeneği üzerinden 12. Sınıflarda daha yüksek oranda; “kişisel bakım ve temizliğe dikkat etme düzeyi”ne göre arttı seçeneği üzerinden 11. Sınıflarda daha yüksek oranda; “ailenizle birlikte zaman geçirme (etkinlik yapma, oyun oynama vb.)durumu”na göre arttı seçeneği üzerinden 9. Sınıflarda daha yüksek oranda; kurallara uyma ve uymayanları uyarma durumu”na göre arttı seçeneği üzerinden 9. Sınıflarda daha yüksek oranda; aile üyeleriyle (anne, baba, kardeş) sorun yaşama sıklığı”na göre değişmedi seçeneği üzerinden 9. Sınıflarda daha yüksek oranda karşılık bulmaktadır.

Tablo 16: Pandemi (Salgın) sürecinde tablet, telefon, bilgisayar vb. meşguliyet durumunuz öncesine göre nasıl değişti?

1.Sınıf		Azaldı	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamli Fark (p<0.05)
9. Sınıf	Sayı	5	17	19	41	Ki-Kare: 12,800 P: 0,046
	%	12,2%	41,5%	46,3%	100,0%	
10. Sınıf	Sayı	4	9	31	44	
	%	9,1%	20,4%	70,5%	100,0%	
11. Sınıf	Sayı	2	9	27	38	
	%	5,2%	23,7%	71,1%	100,0%	
12. Sınıf	Sayı	7	11	39	57	
	%	11,4%	20,0%	68,6%	100,0%	
Toplam	Sayı	18	46	116	180	
	%	10%	25,6%	64,4%	100,0%	

Tablo 17: Pandemi (Salgın) sürecinde çevrimiçi (online) derslerde duygu, düşünce ve sorularınızı ifade etme konusunda kendinize olan güveniniz salgın öncesi sınıf ortamına göre nasıl değişti?

2.Sınıf		Azaldı	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamlı Fark (p<0.05)
9. Sınıf	Sayı	8	19	14	41	Ki-Kare: 13,457 P: 0,036
	%	19,5%	46,3%	34,2%	100,0%	
10. Sınıf	Sayı	16	21	7	44	
	%	36,4%	47,7%	15,9%	100,0%	
11. Sınıf	Sayı	14	15	9	38	
	%	36,2%	38,3%	25,5%	100,0%	
12. Sınıf	Sayı	16	34	7	57	
	%	28,1%	59,6%	12,3%	100,0%	
Toplam	Sayı	54	89	37	180	
	%	30 %	49,4%	20,6%	100,0%	

Tablo 18: Pandemi (Salgın) sürecinde kişisel bakım ve temizliğe dikkat etme düzeyiniz salgın öncesine göre nasıl değişti?

3.Sınıf		Azaldı	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamlı Fark (p<0.05)
9. Sınıf	Sayı	0	6	35	41	Ki-Kare: 12,829 P: 0,046
	%	0,0%	14,6%	85,4%	100,0%	
10. Sınıf	Sayı	1	5	38	44	
	%	2,3%	11,4%	86,3%	100,0%	
11. Sınıf	Sayı	0	5	33	38	
	%	0,0%	13,2%	86,8%	100,0%	
12. Sınıf	Sayı	2	17	38	57	
	%	3,5%	29,8%	66,7%	100,0%	
Toplam	Sayı	3	33	144	180	
	%	1,7%	18,3%	80%	100,0%	

Tablo 19: Pandemi (Salgın) sürecinde ailenizle birlikte zaman geçirme (etkinlik yapma, oyun oynama vb.)durumunuz salgın öncesine göre nasıl değişti?

4.Sınıf		Azaldı	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamlı Fark (p<0.05)
9. Sınıf	Sayı	2	13	26	41	Ki-Kare: 16,554 P: 0,011
	%	6,0%	30,0%	64,0%	100,0%	
10. Sınıf	Sayı	7	14	23	44	
	%	15,1%	32,1%	52,8%	100,0%	
11. Sınıf	Sayı	5	14	19	38	
	%	12,8%	38,3%	48,9%	100,0%	
12. Sınıf	Sayı	5	33	19	57	
	%	8,6%	58,6%	32,9%	100,0%	
Toplam	Sayı	19	74	87	180	
	%	10,6%	41,1%	48,3%	100,0%	

Tablo 20: Pandemi (Salgın) sürecinde kurallara uyma ve uymayanları uyarma durumunuz salgın öncesine göre nasıl değişti?

5.Sınıf		Azaldı	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamlı Fark (p<0.05)
9. Sınıf	Sayı	3	8	30	41	Ki-Kare: 13,486 P: 0,036
	%	7,3%	19,5%	73,2%	100,0%	
10. Sınıf	Sayı	10	14	20	44	
	%	22,7%	31,8%	45,5%	100,0%	
11. Sınıf	Sayı	5	13	20	38	
	%	13,2%	34,2%	52,6%	100,0%	
12. Sınıf	Sayı	12	21	24	57	
	%	21,1%	36,8%	42,1%	100,0%	
Toplam	Sayı	30	56	94	180	
	%	16,7%	31,1%	52,2%	100,0%	

Tablo 21: Pandemi (Salgın) sürecinde aile üyelerinizle (anne, baba, kardeş) sorun yaşama sıklığınız salgın öncesine göre nasıl değişti?

6.Sınıf		Azaldı	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamlı Fark (p<0.05)
9. Sınıf	Sayı	10	22	9	41	Ki-Kare: 13,510 P: 0,036
	%	24,4%	53,7%	21,9%	100,0%	
10. Sınıf	Sayı	6	23	15	44	
	%	13,6%	52,3%	34,1%	100,0%	
11. Sınıf	Sayı	3	20	15	38	
	%	7,9%	52,6%	39,5%	100,0%	
12. Sınıf	Sayı	5	23	29	57	
	%	8,8%	40,3%	50,9%	100,0%	
Toplam	Sayı	24	88	68	180	
	%	13,3%	48,9%	37,8%	100,0%	

3. Araştırmanın üçüncü sorusu “Kardeş sayısı değişkeni, pandemi sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmakta mıdır?” şeklindedir.

Kardeş sayısı değişkeninin pandemi sürecindeki etkilerini ölçmeye yönelik olarak yapılan analiz sonucunda “kurallara uyma ve uymayanları uyarma durumu” konusuylla ilgili soruda anlamlı farklılık bulunmuştur. Oluşan anlamlı fark “kurallara uyma ve uymayanları uyarma durumu”na göre arttı seçeneği üzerinden 3 ve üzeri kardeşe sahip katılımcılarda daha yüksek oranda karşılık bulmaktadır.

Tablo 22: Pandemi (Salgın) sürecinde kurallara uyma ve uymayanları uyarma durumunuz salgın öncesine göre nasıl değişti?

1. Kardeş Sayısı		Azaldı	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamlı Fark (p<0.05)
Kardeş yok	Sayı	4	2	2	8	Ki-Kare: 16,180 P: 0,013
	%	50%	25%	25%	100,0%	
1 kardeş	Sayı	5	17	24	46	
	%	10,9%	36,9%	52,2%	100,0%	
2 kardeş	Sayı	11	22	24	57	
	%	19,3%	38,6%	42,1%	100,0%	
3 ve üzeri kardeş	Sayı	11	15	43	69	
	%	15,9%	21,8%	62,3%	100,0%	
Toplam	Sayı	31	56	93	180	
	%	17,2%	31,1%	51,7%	100,0%	

4. Araştırmanın dördüncü sorusu “Ekonomik durum değişkeni, pandemi sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmakta mıdır?” şeklindedir.

Ekonomik durum değişkeninin pandemi sürecindeki etkilerini ölçmeye yönelik olarak yapılan analiz sonucunda “Sağlıklı beslenme, sosyal medya kullanma ve takip etme durumu” konularıyla ilgili sorularda anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Oluşan anlamlı farklar “sağlıklı beslenme durumu”na göre değişmedi seçeneği üzerinden orta düzey gelire sahip katılımcılarda daha yüksek oranda; “sosyal medya kullanma ve takip etme durumu”na göre arttı seçeneği üzerinden yüksek düzey gelire sahip katılımcılarda daha yüksek oranda karşılık bulmaktadır.

Tablo 23: Pandemi (Salgın) sürecinde sağlıklı beslenme düzeyiniz salgın öncesine göre nasıl değişti?

1. Ekonomik durum		Azaldı	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamlı Fark (p<0.05)
Düşük	Sayı	0	10	13	23	Ki-Kare: 9,872 P: 0,043
	%	0,0%	43,5%	56,5%	100,0%	
Orta düzey	Sayı	19	71	57	147	
	%	12,9%	48,3%	38,8%	100,0%	
Yüksek	Sayı	3	2	5	10	
	%	30%	20%	50%	100,0%	
Toplam	Sayı	22	83	75	180	
	%	12,2%	46,1%	41,7%	100,0%	

Tablo 24: Pandemi (Salgın) sürecinde sosyal medya kullanma ve takip etme durumunuz öncesine göre nasıl değişti?

2. Ekonomik durum		Azaldı	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamlı Fark (p<0.05)
Düşük	Sayı	6	4	13	23	Ki-Kare: 15,247 P: 0,004
	%	26,1%	17,4%	56,5%	100,0%	
Orta düzey	Sayı	13	58	76	147	
	%	8,8%	39,5%	51,7%	100,0%	
Yüksek	Sayı	1	1	8	10	
	%	10%	10%	80%	100,0%	
Toplam	Sayı	20	63	97	180	
	%	11,1%	35,0%	53,9%	100,0%	

5. Araştırmanın beşinci sorusu “Baba eğitim düzeyi değişkeni, pandemi sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmakta mıdır?” şeklindedir.

Baba eğitim düzeyi değişkeninin pandemi sürecindeki etkilerini ölçmeye yönelik olarak yapılan analiz sonucunda “kurallara uyma ve uymayanları uyarma durumu” konusuylla ilgili soruda anlamlı farklılık bulunmuştur. Oluşan anlamlı fark “kurallara uyma ve uymayanları uyarma durumu”na göre arttı seçeneği üzerinden babasının eğitim düzeyi ortaokul olan katılımcılarda daha yüksek oranda karşılık bulmaktadır.

Tablo 25: Pandemi (Salgın) sürecinde kurallara uyma ve uymayanları uyarma durumunuz salgın öncesine göre nasıl değişti?

1. Baba Eğitim Düzeyi		Azaldı	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamlı Fark (p<0.05)
İlkokul	Sayı	8	21	25	54	Ki-Kare: 14,416 P: 0,025
	%	14,8%	38,9%	46,3%	100,0%	
Ortaokul	Sayı	1	13	19	33	
	%	3%	39,4%	57,6%	100,0%	
Lise	Sayı	16	15	39	70	
	%	22,9%	21,4%	55,7%	100,0%	
Üniversite	Sayı	6	7	10	23	
	%	26,1%	30,4%	43,5%	100,0%	
Toplam	Sayı	31	56	93	180	
	%	17,2%	31,1%	51,7%	100,0%	

6. Araştırmanın altıncı sorusu “Anne eğitim düzeyi değişkeni pandemi sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmakta mıdır?” şeklindedir.

Anne eğitim düzeyi değişkeninin pandemi sürecindeki etkilerini ölçmeye yönelik olarak yapılan analiz sonucunda “ailenizle birlikte zaman geçirme (etkinlik yapma, oyun oynama vb.)” konusuyla ilgili soruda anlamlı farklılık bulunmuştur. Oluşan anlamlı fark “ailenizle birlikte zaman geçirme (etkinlik yapma, oyun oynama vb.)”ye göre arttı seçeneği üzerinden anne eğitim düzeyi üniversite olan katılımcılarda daha yüksek oranda karşılık bulmaktadır.

Tablo 26: Pandemi (Salgın) sürecinde ailenizle birlikte zaman geçirme (etkinlik yapma, oyun oynama vb.)durumunuz salgın öncesine göre nasıl değişti?

1. Anne Eğitim Düzeyi		Azaldı	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamlı Fark (p<0.05)
İlkokul	Sayı	13	27	28	68	Ki-Kare: 12,896 P: 0,045
	%	19,1%	39,7%	41,2%	100,0%	
Ortaokul	Sayı	2	23	32	57	
	%	3,5%	40,4%	56,1%	100,0%	
Lise	Sayı	3	18	20	41	
	%	7,3%	43,9%	48,8%	100,0%	
Üniversite	Sayı	0	6	8	14	
	%	0,0%	42,9%	57,1%	100,0%	
Toplam	Sayı	18	74	88	180	
	%	10%	41,1%	48,9%	100,0%	

7. Araştırmanın dokuzuncu sorusu “Örneklemin pandemi anket verilerine göre genel ortalama düzeyleri nedir?” şeklindedir.

Tablo 27: Pandemi Anketi Genel Ortalama

N	\bar{X}	S
180	2,529	0,221

Tablo 26 incelendiğinde katılımcıların pandemi anketi puan ortalamasının en yüksek puan 3 üzerinden ($\bar{X}=2,529$) olduğu görülmektedir. Bu değer yüzde olarak karşılığı 84.3’dür. Bu ortalama pandemi sürecinin lise öğrencileri üzerinde yüksek düzey bir psikososyal etki bıraktığını bizlere göstermektedir.

8. TARTIŞMA

Araştırmamızda iletişim araçları vasıtasıyla interaktif olarak düzenlenen ankete seçkisiz olarak katılan katılımcıların psikososyal yapıları üzerinde “cinsiyet, sınıf, kardeş sayısı, ekonomik durum, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba mesleği” değişkenlerinin anlamlı farklar oluşturduğu anket maddelerinin bulgularıyla ilgili tartışmalar şu şekildedir:

8.1. Cinsiyet - Pandemi

Cinsiyetin pandemi sürecindeki etkilerini ölçmeye yönelik olarak yapılan analiz sonucunda “hastalanma kaygısı ve korkusu yaşama, çevrimiçi (online) derslerde öğrenme düzeyi, kişisel bakım ve temizliğe dikkat etme düzeyi, kurallara uyma ve uymayanları uyarma; aile üyelerinizle (anne, baba, kardeş) sorun yaşama sıklığı, okula gitme isteği, Allah’ı anma, dua etme, dini ritüelleri yerine getirme ve manevi duygularda değişim konularıyla ilgili sorularda anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Pandemi sürecinde “Hastalanma kaygısı ve korkusu yaşama, kişisel bakım ve temizliğe dikkat etme, kurallara uyma ve uymayanları uyarma, aile üleriyle (anne, baba, kardeş) sorun yaşama sıklığı, okula gitme isteği” konularında “arttı” seçeneği üzerinden, “çevrimiçi (online) derslerde öğrenme düzeyi” konusunda da “azaldı” seçeneği üzerinden, “Allah’ı anma, dua etme, dini ritüelleri yerine getirme ve manevi

duygularda değişim” konularında “arttı” seçeneği üzerinden kızların anlamlı fark oluşturdukları görölmektedir. Pandemi anketindeki maddeler üzerinde diğer değişkenlere oranla en fazla farkın cinsiyet ve sınıf değişkenleriyle oluşması, pandemi sürecinin etki düzeyini belirleyen en önemli etkenlerden birisinin cinsiyet olduğunu bizlere göstermektedir. Pandemi anketinde ölçülen konularda oluşan bu farkın kızlarda anlamlı farklılık oluşturması, genel olarak pandemi sürecinden kızların daha fazla etkilendiklerinin bir göstergesidir. Online derslerde başarıda kızların “azaldı” seçeneği üzerinden oluşturdukları anlamlı fark, online eğitim sürecine erkek öğrencilerin daha kolay uyum sağladıkları ve iletişim araçlarında kızlara oranla daha başarılı oldukları şeklinde de değerlendirilmek mümkündür. Ayrıca dini duyguları ölçen Allah’ı anma, dua etme, dini ritüelleri yerine getirme ve manevi duygularda değişim maddesinde arttı seçeneği üzerinden kızlar lehine anlamlı fark oluşması, travmatik süreçlerde kızların erkeklere oranla dini duygularda bir yoğunlaşma yaşadıkları ve dini bir başa çıkma argümanı olarak kullanma eğiliminde oldukları anlamına gelmektedir.

8.2. Sınıf - Pandemi

Sınıf değişkeninin pandemi sürecindeki etkilerini ölçmeye yönelik olarak yapılan analiz sonucunda “tablet, telefon, bilgisayar vb. meşguliyet durumu, çevrimiçi (online) derslerde duygu, düşünce ve sorularınızı ifade etme, kişisel bakım ve temizliğe dikkat etme, ailenizle birlikte zaman geçirme (etkinlik yapma, oyun oynama vb.)durumu, kurallara uyma ve uymayanları uyarma durumu, aile üyelerinizle (anne, baba, kardeş) sorun yaşama sıklığı” konularıyla ilgili sorularda anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Oluşan anlamlı fark “tablet, telefon, bilgisayar vb. meşguliyet durumu”na göre arttı seçeneği üzerinden 11. Sınıflarda daha yüksek oranda; çevrimiçi (online) derslerde duygu, düşünce ve sorularınızı ifade etme durumu”na göre değişmedi seçeneği üzerinden 12. sınıflarda daha yüksek oranda; “kişisel bakım ve temizliğe dikkat etme düzeyi”ne göre arttı seçeneği üzerinden 11. sınıflarda daha yüksek oranda; “ailenizle birlikte zaman geçirme (etkinlik yapma, oyun oynama vb.)durumu” ile “kurallara uyma ve uymayanları uyarma durumu”na göre arttı seçeneği üzerinden 9. Sınıflarda daha yüksek oranda; aile üyeleriyle (anne, baba, kardeş) sorun yaşama sıklığı”na göre değişmedi seçeneği üzerinden 9. Sınıflarda daha yüksek oranda karşılık bulmaktadır. Pandemi anketindeki maddeler üzerinde diğer değişkenlere oranla en fazla farkın cinsiyet ile birlikte sınıf değişkeniyle oluşması, pandemi sürecinin etki düzeyini belirleyen en önemli etkenlerden birisinin sınıf diğer bir ifade ile yaş olduğunu bizlere göstermektedir. Sınıf değişkenine göre en çok anlamlı farkın 9. Sınıf öğrencilerinde oluşması, pandemi sürecinden en fazla 9. Sınıf yani lise 1. Sınıf öğrencilerinin etkilendiklerini göstermektedir. Sınıf değişkeninin aynı zamanda bir yaş göstergesi olduğu da bir gerçekliktir. Bu bağlamda çıkan sonucu; pandemi sürecinin, yaş küçük olanları daha fazla etkilediği şeklinde okumak da mümkündür. Bunun yanı sıra sınıf düzeyi bilgi edinme ve tecrübe bakımından da öğrencilerin kazanım farklılığını ortaya çıkaran bir durum olarak görülebilir. Sınıf ve yaş düzeyinde daha üst sınıfların bilgi ve tecrübe bakımından küçük sınıflardan daha avantajlı oldukları düşünüldüğünde, bu bilgi ve tecrübenin özellikle pandemi gibi travmatik süreçlerin iyi yönetilebilmesinde katkı sağlayan bir unsur olabileceği düşünülmektedir.

8.3. Kardeş Sayısı - Pandemi

Kardeş sayısı değişkeninin pandemi sürecindeki etkilerini ölçmeye yönelik olarak yapılan analiz sonucunda “kurallara uyma ve uymayanları uyarma durumunuz” konusuyla ilgili soruda anlamlı farklılık bulunmuştur. Oluşan anlamlı fark “kurallara uyma ve uymayanları uyarma durumu”na göre arttı seçeneği üzerinden 3 ve üzeri kardeşe sahip katılımcılarda daha yüksek oranda karşılık bulmaktadır. Toplumsal kurallara uyma, kalabalık ortamlarda daha da önem arz eden bir durumdur. Herkesin görev ve sorumluluklarını bilmesi, toplumda huzur ortamının oluşumu açısından fevkalade önemlidir. Bu bağlamda kurallara uyma konusu kalabalık ailelerde kalabalık olmayan ailelere göre daha da önem atfedilen bir husus olduğu ve bu durumun kalabalık ailelerde pandemi sürecinde kurallara uyma ve uymayanları uyarma davranışındaki düzeyi yükselten bir motiv olduğu görölmektedir.

8.4. Ekonomik Durum - Pandemi

Ekonomik durum değişkeninin pandemi sürecindeki etkilerini ölçmeye yönelik olarak yapılan analiz sonucunda “Sağlıklı beslenme, sosyal medya kullanma ve takip etme durumu” konularıyla ilgili sorularda anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Oluşan anlamlı farklar “sağlıklı beslenme durumu”na göre, “değişmedi” seçeneği üzerinden orta düzey gelire sahip katılımcılarda daha yüksek oranda; “sosyal medya kullanma ve takip etme durumu”na göre “arttı” seçeneği üzerinden yüksek düzey gelire sahip katılımcılarda daha yüksek oranda karşılık bulmaktadır. Ekonomik düzeyin, pandemi sürecinin etkisini hissetme konusunda bir etken olduğunu gösteren bu sonuçlar, pandemi sürecinde özellikle medya

kullanma ve takip etme gibi ekonomik durumla ilişkilendirebileceğimiz bir konuda ekonomik durumu yüksek olan katılımcılar lehine bir sonuç çıkması son derece anlamlıdır. Çünkü iletişim araçlarıyla meşguliyetin maddi olarak da bir karşılığı vardır. Bu bağlamda iletişim araçlarıyla uzun süreli bir meşguliyetin maliyetinin de ancak ekonomik durumu yüksek olanlarca karşılanabileceği kabul edilebilir bir sonuçtur. Diğer bir konu olan sağlıklı beslenme de yine ekonomik düzeyle ilişkilendirilebilecek bir konu olarak, orta gelire sahip katılımcıların beslenme konusunda, pandemi sürecinde bir farklılık yaşamadıklarını göstermektedir. Diğer bir ifade ile insanların travmatik süreçlerde dahi gelirlerine göre hareket ettikleri ve gelirlerini aşan bir tutum içinde olmadıklarını bizlere göstermektedir.

8.5. Baba Eğitim Düzeyi - Pandemi

Baba eğitim düzeyi değişkeninin pandemi sürecindeki etkilerini ölçmeye yönelik olarak yapılan analiz sonucunda “kurallara uyma ve uymayanları uyarma durumu” konusuyla ilgili soruda anlamlı farklılık bulunmuştur. Oluşan anlamlı fark “kurallara uyma ve uymayanları uyarma durumu”na göre “arttı” seçeneği üzerinden babasının eğitim düzeyi ortaokul olan katılımcılarda daha yüksek oranda karşılık bulmaktadır. Genel olarak baba eğitim düzeyinin “kurallara uyma ve uymayanları uyarma maddesi” ortalamalarına bakıldığında, eğitim düzeyi yükselmesine bağlı olarak ortalamaların azaldığını görmekteyiz. Bu sonuçla ilişkili olarak, eğitim düzeyi düşük babaların pandemi sürecinde kurallara uyma ve uymayanları uyarma konusunda daha müdahaleci bir yaklaşım içerisinde bulduklarını şeklinde değerlendirmek mümkündür.

8.6. Anne Eğitim Düzeyi - Pandemi

Anne eğitim düzeyi değişkeninin pandemi sürecindeki etkilerini ölçmeye yönelik olarak yapılan analiz sonucunda “ailenizle birlikte zaman geçirme (etkinlik yapma, oyun oynama vb.)durumu” konusuyla ilgili soruda anlamlı farklılık bulunmuştur. Oluşan anlamlı fark “ailenizle birlikte zaman geçirme (etkinlik yapma, oyun oynama vb.)”ye göre “arttı” seçeneği üzerinden anne eğitim düzeyi üniversite olan katılımcılarda daha yüksek oranda karşılık bulmaktadır. Eğitim; insanların duygu, düşünce ve davranış boyutu üzerinde son derece önemli bir şekillendirici etken olarak kabul edilebilir. Bu bağlamda eğitimin etkili olduğu hususlardan birisi de iletişimdir. İnsanların kişilerle etkin iletişim kurma becerisini eğitimle de ilişkilendirmek mümkündür. Bu bağlamda özellikle pandemi gibi travmatik süreçlerde aile bireylerinin ve özellikle çocukların moral ve motivasyonlarını artırma yollarından birisi olarak düşünebileceğimiz ailenin birlikte zaman geçirme hususunda üniversite mezunu annelerin daha çok hassasiyet gösterdikleri şeklinde değerlendirmek mümkündür.

8.7. Katılımcıların Genel Pandemi Anketi Ortalaması

Katılımcıların pandemi anketi puan ortalamasının en yüksek puan 3 üzerinden ($\bar{x} = 2,529$) olduğu görülmektedir. Bu değer in yüzde olarak karşılığı 84.3'tür. Bu ortalama, pandemi sürecinin lise öğrencileri üzerinde yüksek düzey bir psikososyal etki bıraktığını bizlere göstermektedir. Gelişim dönemleri içerisinde insanın tüm yaşamını etkileme potansiyeliyle ön plana çıkan ergenlik dönemidir. Bu dönemin duygusal ve düşünsel kırılgan yapısı, özellikle travmatik süreçlerden de bireyin daha fazla etkilenmesini tetikleyebilir. Zira ergenin içinde bulunduğu gelişim döneminin karakteristik özellikleri bağlamında yüzleşmek zorunda olduğu fizyolojik, cinsel, duygusal, zihinsel problemler söz konusudur ki bu atmosferde bir de pandemi sürecinin bireysel ve toplumsal etkilerinin ergen üzerindeki olumsuz yansımaları, pandemi sürecinin ergenlik dönemi içerisinde bulunan lise öğrencileri üzerindeki yüksek etki düzeyinin de gerekçesi olabilir.

9. SONUÇ VE ÖNERİLER

Hayatı çeşitli gelişim dönemleri içerisinde incelenen ve içerisinde bulunduğu gelişim döneminin karakteristik özelliklerinden psikososyal anlamda oldukça etkilenen bir varlık olarak insanı; en fazla etkilediği kabul edilen dönem, ergenlik dönemidir. Ergenlik dönemi, bireyin fizyolojik, duygu, düşünce, davranış, sosyal ve psikolojik yapısında karşılık bulan bir dönemdir. Çocukluktan yetişkinliğe bir geçiş evresi olarak kabul edebileceğimiz ergenlik dönemi içerisinde bulunanların fizyolojik bir dönüşümü de kapsayan hormonal dengesizlikleri, ergenin fizyolojik boyutta olduğu gibi psikososyal yapısı üzerinde de önemli bir etki potansiyeli barındırır. Toplumda saygınlık kazanma, birey olarak çevresine kendini kabul ettirme, kimlik ve kişilik inşa etme, aile kurma düşüncesi, meslek yönelimi gibi pek çok çözülme bekleyen problem, ergenin psikolojisi üzerinde de oldukça farklı problemlerin tetikleyicisi olabilir. Bu bağlamda fizyolojik ve psikolojik sağlık açısından ergenlik döneminin sağlıklı bir süreç içerisinde tamamlanması oldukça önemlidir. Zira ergenlik döneminde yaşanması muhtemel bir travmanın ergeni

stres, kaygı, depresyon gibi psikolojik bunalımlara sürüklenmesi ve hatta onu intihara yatkın hale getirmesi büyük bir olasılık olarak karşımızda durmaktadır. Bu süreci etkileme potansiyeli bulunan konulardan birisi olarak da pandeminin kabul edilmesi mümkündür. Pandemi, son dönemlerde bireysel, toplumsal ve küresel boyutlu etkilerini sürekli artırarak günümüz insanının hayatını çekilmez kılan bir yapıya evrildiği görülmektedir. Fizyolojik ve psikolojik açıdan sağlıklı bir şekilde bu problemin üstesinden gelinebilmesi, salgından korunma konusunda hassas davranmak ve moral açıdan da güçlü olmakla ilişkilendirilebilecek bir husustur. Bu bağlamda özellikle dinin, bir başa çıkma unsuru olarak ergenleri etkilediği görülmektedir. Dolayısıyla dinin ergenler üzerinde pozitif bir etki bırakabilmesi için, din eğitiminin kalitesi ve özellikle modern dönem insanının zihinsel dünyasındaki problemlere çözüm üretebilecek bir yapıda sunulması önemli görülmektedir.

Pandemi sürecinin lise öğrencileri üzerindeki psikosoyal etkilerini inceleme amacı taşıyan araştırmamızda “Kişisel Bilgi Formu” ile “Pandemi Anketi” kullanılmış ve elde edilen veriler SPSS programında frekans, aritmetik ortalama, standart sapma, Ki Kare test işlemleri, anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ kabul edilerek uygulanmış ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Örneklemin pandemi anketi ortalaması yüksek düzeydedir. Bu sonuç pandemi sürecinin lise öğrencilerini yüksek düzeyde etkilediğini göstermektedir.
2. Cinsiyet, sınıf, kardeş sayısı, ekonomik durum, anne ve baba eğitim düzeyi değişkenleri pandemi sürecinin etkileri üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar oluştururken, anne ve baba mesleği değişkenlerinin oluşturduğu fark anlamlı bulunmamıştır.
3. Pandemi sürecinin etki düzeyi üzerinde en fazla cinsiyet ve sınıf faktörleri rol oynamıştır.
4. Pandemi sürecinden en fazla kız öğrencilerin etkilendiği görülmektedir.
5. Sınıf değişkenine göre pandemi sürecinin etkisi en fazla 9. sınıflar üzerinde görülmekte ve sınıf düzeyi yükseldikçe pandemi sürecinin etkisi azalmaktadır.
6. Kardeş sayısı değişkeni; kardeş sayısının çokluğuna göre, kurallara uyma ve uymayanları uyurma maddesi üzerinde anlamlı fark oluşturmuştur.
7. Yüksek gelire sahip olma, sosyal medya kullanma ve takip etme üzerinde anlamlı fark oluşturmuştur.

KAYNAKÇA

- AKÇAY, D. (2019). *Ergenlerin Umutsuzluk Düzeylerinin Problem Çözme Becerileri Ve Sosyal Destek Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- AKIN, G. (2014). İnsan Sağlığı ve Çevre Etkileşimi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 54(1), 105-116.
- APAYDINLI, K. (2010). *Genel Lise Öğrencilerinin Kural Dışı Davranış Gösterme Eğilimleri İle Müzik Eğitimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Ankara İli Örneği)*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- CLOUTIER, R. (1994). Ergenlik Psikolojisinde Kuramlar. Çev. Bekir Onur. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 27(2), 875-904.
- COLE, L. & MORGAN, J. J.B.(2001). *Çocukluk ve Gençlik Psikolojisi*. Çev: Belkıs Halim Vassaf. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- ÇİVİLİDAĞ, A. (2013). *Gelişim Süreci Odağında Ergenlik Psikolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- DONAT BACI, S. (2011). *Çocuk ve Ergenlerde Şiddet ve Saldırganlığın Önlenmesi*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- ELLEVLİ, S. (2012). *Ergenlerde İntihar Olasılığının Yordayıcıları: Yalnızlık, Öfke İfade Biçimleri, Suçluluk ve Utanç Duyguları*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- ERGÜL, E. (2003). *Lise Öğrencilerinin Depresyon Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- GÖK, S. (2019). *Ergenlerde Siber Zorbalığın Yordanmasında Değerlerin Rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- GÜRSU, O. (2011). *Ergenlik Döneminde Psikolojik Sağlık Ve Dindarlık İlişkisi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- KOÇ, M. (2004). Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 231-256.
- KURUÇAY, Y. (2019). *Ergenlerde Dindarlık ve Hayatın Anlamı Arasındaki Çok Yönlü İlişki Üzerine Bir Araştırma*. Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- KUSAY, Y. (2013). *Sosyal Medya Ortamı Olarak Facebook'un Çekiciliği ve Ergenlerde Bağımlılık Düzeyi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- MORSÜNBÜL, Ü. (2011). *Ergenlikte Özerkliğin ve Kimlik Biçimlenmesinin Öznel İyi Oluş Üzerindeki Etkisi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ONUR, B. (2014). *Gelişim Psikolojisi:(Yetişkinlik-Yaşlılık-Ölüm)*. Ankara: İmge Kitabevi.
- ÖZDAMAR, K. (2002). *Paket Programları İle İstatistiksel Veri Analizi- 2 (Çok Değişkenli Analizler)*, Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- ÖZYURT, Ş. E. (2016). *Ergenlikte Algılanan Duygusal İstismar Ve Bağlanma Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- SANTROCK, J. W. (2009). *Life-span development*. Boston, MA: McGraw-Hill.
- UZUN, S. (2011). *Ergenlerde Yalan Tutumuna Psiko-Sosyal Yaklaşım (Sakarya Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- YAKUT, S. (2012). Lise Öğrencilerinde Şiddet Eğilimi Düzeyinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3(1), 143-189.
- YAVUZER, H. (2013). *Çocuk Psikolojisi*. Ankara: Remzi Kitabevi.

WORLD HEALTH ORGANIZATION [WHO] (2020). <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-COVID-19---11-march-2020>. doi:10.1007/s12603-017-0883-6, Erişim Tarihi: 23.04.2020